

КОМАРНИЦЬКИЙ Д. С.

доктор філософії з права,
генеральний директор
(ТОВ «Центр розвитку економіки
і права»)
ORCID ID: 0009-0000-6296-8488

УДК 340.5

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.57>

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЕКСПОРТУ ІЗ ВИМОГАМИ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Враховуючи те, що основна частина міжнародних зобов'язань України у сфері міжнародної торгівлі знаходиться у площині договірних відносин із Світовою організацією торгівлі (СОТ) та Європейським Союзом (ЄС), важливим напрямом виконання Україною її міжнародних зобов'язань у межах відносин із СОТ та ЄС є гармонізація законодавства України із нормами цих міжнародних організацій.

Важливою методологічною основою гармонізації законодавства України із нормами міжнародного права є положення ст. 9 Конституції України про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Питання гармонізації законодавства України із міжнародним правом відіграють важливу роль у процесі реалізації зовнішньої політики України, що знайшло своє відображення у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Гармонізація законодавства України із міжнародним та європейським правом є однією із важливих зовнішніх функцій держави, пріоритетною складовою процесу інтеграції України до світового економічного простору, яка, в свою чергу, є одним із пріоритетних напрямів української зовнішньої політики.

Основними напрямками міжнародного торговельного співробітництва України є співробітництво із Світовою організацією торгівлі та Європейським Союзом. Однією із умов такого співробітництва є гармонізація законодавства України із вимогами цих міжнародних організацій. Угоди, які є невід'ємною частиною Угоди про заснування Світової організації торгівлі, та умови Угоди про асоціацію між Україною та ЄС чітко окреслюють предмет правового регулювання відносин із цими міжнародними організаціями та визначають напрями гармонізації законодавства України із їх вимогами.

Гармонізація законодавства України у сфері державної підтримки експорту із вимогами Світової організації торгівлі та Європейського Союзу та виконання інших зобов'язань, що витікають із членства у Світовій організації торгівлі та Угоди про асоціацію із Європейським Союзом, є важливим інструментом реалізації зовнішньоекономічної функції держави щодо підтримки експорту.

Ключові слова: *Світова організація торгівлі, Європейський Союз, гармонізація законодавства, експорт, зовнішньоекономічні функції держави.*

Komarnytskyi D. S. Harmonization of Ukrainian legislation in the field of state export support with the requirements of the World Trade Organization and the European Union

Given that the main part of Ukraine's international obligations in the field of international trade is in the area of contractual relations with the World Trade

Organization (WTO) and the European Union (EU), an important direction for Ukraine to fulfill its international obligations within the framework of relations with the WTO and the EU there is a harmonization of the legislation of Ukraine with the norms of these international organizations.

An important methodological basis for the harmonization of the legislation of Ukraine with the norms of international law is the provisions of Art. 9 of the Constitution of Ukraine states that international treaties in force, the binding consent of which has been given by the Verkhovna Rada of Ukraine, are part of the national legislation of Ukraine. The issue of harmonization of Ukrainian legislation with international law plays an important role in the process of implementing Ukraine's foreign policy, which was reflected in the Law of Ukraine «On the Basics of Domestic and Foreign Policy». Harmonization of Ukrainian legislation with international and European law is one of the important external functions of the state, a priority component of the process of Ukraine's integration into the world economic space, which, in turn, is one of the priority areas of Ukrainian foreign policy.

The main directions of Ukraine's international trade cooperation are cooperation with the World Trade Organization and the European Union. One of the conditions for such cooperation is the harmonization of Ukrainian legislation with the requirements of these international organizations. The agreements that are an integral part of the Agreement on the Establishment of the World Trade Organization and the terms of the Association Agreement between Ukraine and the EU clearly outline the subject of legal regulation of relations with these international organizations and determine the directions of harmonization of Ukrainian legislation with their requirements.

Harmonization of Ukrainian legislation in the field of state export support with the requirements of the World Trade Organization and the European Union and the fulfillment of other obligations arising from membership in the World Trade Organization and the Association Agreement with the European Union is an important tool for implementing the foreign economic function of the state in relation to export support.

Key words: *World Trade Organization, European Union, harmonization of legislation, export, foreign economic functions of the state.*

Постановка проблеми. Враховуючи те, що основна частина міжнародних зобов'язань України у сфері міжнародної торгівлі знаходиться у площині договірних відносин із Світовою організацією торгівлі (СОТ) та Європейським Союзом (ЄС), важливим напрямом виконання Україною її міжнародних зобов'язань у межах відносин із СОТ та ЄС є гармонізація законодавства України із нормами цих міжнародних організацій.

Метою статті є дослідження питань гармонізації законодавства України у сфері державної підтримки експорту із вимогами Світової організації торгівлі та Європейського союзу.

Стан дослідження. Проблеми гармонізації законодавства України із вимогами міжнародного права знайшли своє відображення в наукових дослідженнях з порівняльного права [1–6] та в дослідженнях щодо окремих питань зближення законодавства України із іншими правовими системами [7–18]. Однак аналіз гармонізації законодавства України із вимогами Світової організації торгівлі та Європейського союзу у сфері державної підтримки експорту потребує свого подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Важливою методологічною основою гармонізації законодавства України із нормами міжнародного права є положення ст. 9 Конституції України про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. У цій статті також зазначається, що укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Аналізуючи зміст положень ст. 9

Конституції України, важливо зазначити, що перша її частина дає можливість наповнювати зміст національного законодавства України нормами та принципами, які закріплені у міжнародних договорах. Це значною мірою сприяє зближенню національного законодавства України з міжнародною правовою системою. Оскільки до цієї мети подібним чином прагнуть також інші держави світу, то міжнародне право слід розглядати як глобальну правову систему, яка об'єднує національні правові системи світу. Отже через втілення в законодавство України норм та принципів міжнародного права наша держава практично гармонізує свою правову систему з правовими системами інших держав світу [19, с. 237].

Питання гармонізації законодавства України із міжнародним правом відіграють важливу роль у процесі реалізації зовнішньої політики України, що знайшло своє відображення у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. № 2411-VI, відповідно до якого одним із принципів зовнішньої політики визначається пріоритет загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права, а до основних засад зовнішньої політики відноситься підтримка зміцнення ролі міжнародного права у міжнародних відносинах, забезпечення дотримання та виконання чинних, вироблення нових принципів і норм міжнародного права [20].

В юридичній літературі вже зазначалося, що гармонізація законодавства України із міжнародним та європейським правом є однією із важливих зовнішніх функцій держави, пріоритетною складовою процесу інтеграції України до світового економічного простору, яка, в свою чергу, є одним із пріоритетних напрямів української зовнішньої політики [19, с. 233–254].

Основними напрямками міжнародного торговельного співробітництва України є співробітництво із Світовою організацією торгівлі та Європейським Союзом. Однією із умов такого співробітництва є гармонізація законодавства України із вимогами цих міжнародних організацій.

Слід зазначити, що угоди, які є невід'ємною частиною Угоди про заснування Світової організації торгівлі, та умови Угоди про асоціацію між Україною та ЄС не лише чітко окреслюють предмет правового регулювання відносин із цими міжнародними організаціями, але і визначають напрями гармонізації законодавства України із їх вимогами.

Як відомо, результатом переговорів про приєднання України до Угоди про заснування Світової організації торгівлі був Звіт Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до Світової організації торгівлі (документ WT/ACC/UKR/152 від 25 січня 2008 р.) [21].

На підставі зазначеного звіту 5 лютого 2008 року був підписаний Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі та ратифікований Законом України 10 квітня 2008 р. № 250-VI [22]. Із набранням чинності цим Протоколом Україна приєдналася до Угоди про заснування Світової організації торгівлі та стала членом Світової організації торгівлі.

Переходячи до аналізу напрямів гармонізації законодавства України із нормами та принципами СОТ, слід зазначити, що СОТ забезпечує загальну організаційну базу для здійснення торговельних відносин між її членами з питань, що стосуються угод та пов'язаних з ними правових документів, які охоплено в додатках до Угоди СОТ. Так, багатосторонні торговельні угоди та пов'язані з ними правові документи, які охоплено в додатках 1, 2 й 3, є невід'ємними частинами Угоди СОТ та обов'язковими для всіх членів. Перелік цих угод має таку структуру: Додаток 1: Додаток 1А. Багатосторонні угоди з торгівлі товарами (Генеральна угода про тарифи й торгівлю 1994 року; Угода про сільське господарство; Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів; Угода про текстиль та одяг; Угода про технічні бар'єри в торгівлі; Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи; Угода про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року; Угода про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року; Угода про переддівантажувальну інспекцію; Угода про правила визначення походження; Угода про процедури ліцензування імпорту; Угода про субсидії та компенсаційні заходи; Угода про захисні заходи); Додаток 1В. Генеральна угода про торгівлю послугами та додатки; Додаток 1С. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної

власності; Додаток 2. Домовленість про правила та процедури вирішення спорів; Додаток 3. Механізм огляду торговельної політики [23].

Торговельні угоди з обмеженим колом учасників та пов'язані з ними правові документи, які охоплено в Додатку 4, є обов'язковими для тих членів, які їх прийняли та не створюють прав та обов'язків для членів, які їх не прийняли. До цих угод відносяться: Угода про торгівлю цивільною авіатехнікою; Угода про державні закупки; Міжнародна угода про торгівлю молочними продуктами; Міжнародна угода про торгівлю яловичиною [23].

Слід зазначити, що згадані вище угоди СОТ становлять основу міжнародно-правового регулювання міжнародної торговельної діяльності і визначають предмет правового регулювання відносин в рамках СОТ, тим самим визначаючи напрями гармонізації законодавства України із нормами та принципами СОТ.

Зазначений висновок підтверджується структурою та змістом Плану заходів щодо адаптації української економіки до вимог СОТ, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2008 р. № 1381-р. Зазначений план передбачає здійснення заходів щодо адаптації української економіки до вимог СОТ в таких галузях (сферах діяльності), як сільське господарство, промисловість, транспорт і зв'язок, технічне регулювання, забезпечення якості та безпечності харчової продукції, фінансова сфера, соціальна політика та ринок праці, зовнішня торгівля товарами [24].

Наступним важливим напрямом гармонізації законодавства України у сфері міжнародної торгівлі є його гармонізація із законодавством ЄС на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Відповідно до статті 1 Угоди про асоціацію серед цілей асоціації особливе місце займає запровадження умов для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, як це визначено у Розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») Угоди про асоціацію, та підтримка зусиль України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС [25].

Для того, щоб визначити напрями інтеграції України до ЄС у сфері міжнародної торгівлі, проаналізуємо структуру Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею». Так, положеннями цього розділу врегульовані такі питання міжнародної торгівлі: національний режим та доступ товарів на ринки; засоби захисту торгівлі; технічні бар'єри у торгівлі; санітарні та фітосанітарні заходи; митні питання та сприяння торгівлі; заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля; поточні платежі та рух капіталу; державні закупівлі; інтелектуальна власність; конкуренція; питання, пов'язані із торгівлею енергоносіями; прозорість; торгівля та сталий розвиток; вирішення спорів; механізм посередництва [25].

Важливим елементом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). Ними передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів чи квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази. Робота над створенням ЗВТ, серед іншого, полягає у: скасуванні Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного; запровадженні правил визначення походження товарів, які є одним із елементів застосування торговельних преференцій; приведенні Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних та фітосанітарних заходів та заходів щодо безпеки харчових продуктів у відповідність з європейськими, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська та харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації в ЄС; встановленні сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг; запровадженні Україною правил ЄС у сфері державних закупівель, що дозволить поступово відкрити для України ринок державних закупівель ЄС; спрощенні митних процедур та попередженні шахрайства, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів; посиленні Україною захисту прав інтелектуальної власності [26].

Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV була затверджена Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, яка визначає механізм досягнення Україною відповідності третьюму Копенгагенському та

Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування. Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики [27].

Перелік актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу в пріоритетних сферах адаптації містить наступні розділи: Розділ 1. Митне регулювання; Розділ 2. Законодавство про компанії; Розділ 3. Бухгалтерський облік і податки компаній; Розділ 4. Непряме оподаткування; Розділ 5. Інтелектуальна власність; Розділ 6. Охорона праці; Розділ 7. Фінансові послуги; Розділ 8. Правила конкуренції; Розділ 9. Державні закупівлі; Розділ 10. Охорона здоров'я та життя людей; Розділ 11. Охорона довкілля; Розділ 12. Захист прав споживачів; Розділ 13. Енергетика; Розділ 14. Транспорт [27].

З точки зору юридичної техніки адаптація законодавства України здійснюється у такій послідовності: визначення актів *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у відповідній сфері; переклад визначених актів на українську мову; здійснення комплексного порівняльного аналізу регулювання правовідносин у відповідній сфері в Україні та в Європейському Союзі; розроблення рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність з *acquis communautaire*; проведення економічного, соціального та політичного аналізу наслідків реалізації рекомендацій; визначення переліку законопроектних робіт; підготовка проектів законів України та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт, та їх прийняття; моніторинг імплементації актів законодавства України; перевірка проектів законів України та інших нормативно-правових актів на їх відповідність *acquis communautaire* з метою недопущення прийняття актів, які суперечать *acquis* Європейського Союзу [27].

Висновки. На підставі дослідження, проведеного у цій статті, можна зробити висновок про те, що гармонізація законодавства України у сфері державної підтримки експорту із вимогами Світової організації торгівлі та Європейського Союзу та виконання інших зобов'язань, що витікають із членства у Світовій організації торгівлі та Угоди про асоціацію із Європейським Союзом, є важливим інструментом реалізації функції держави щодо підтримки експорту, надає можливість ефективно використовувати відповідні механізми сприяння захисту національних товаровиробників, стимулювання експорту вітчизняних товарів (робіт, послуг).

Список використаних джерел:

1. Дмитрієв А.І. Порівняльне правознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.І. Дмитрієв, А.О. Шепель. К. : Юстініан, 2003. 184 с.
2. *Законодавство України та міжнародне право (проблеми гармонізації)* : зб. наук. праць / [редкол.: В.Ф. Опришко (голова) та ін.]. К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1998. 299 с.
3. Кресін О.В. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології / [Кресін О.В., Луць Л.А., Мережко О.О., Лисенко О.М., Савчук С.В.] ; за ред. Ю.С. Шемшученка. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. 256 с.
4. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку : зб. наук. статей / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. ; упоряд. О.В. Кресін]. К. : НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького, Київський ун-т права, Таврійський національний ун-т ім. В.І.Вернадського., 2006. 432 с.
5. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом : матеріали Наук.-практ. конф., жовтень 1998 р., Київ / редкол.: В.Ф. Опришко (голова) та ін. К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1998. 448 с.
6. Порівняльне правознавство (правові системи світу) / [Шемшученко Ю.С., Копиленко О.Л., Зайчук О.В., Оніщенко Н.М., Зайчук Ю.В., Тараконич Т.І.] ; за ред. Н.М. Оніщенко. К. : Парламент. вид-во, 2008. 488 с.

